

ROZBUDZIĆ PAMIĘĆ CHRZTU.
CHRZEST W HISTORII, TEOLOGII I KATECHEZIE,
RED. R. CEGLAREK, M. BORDA, CZĘSTOCHOWA 2016.
KS. PAWEŁ MACIASZEK

Chrzest
w nauczaniu katechetycznym
jako pomoc w świadomym
uczestnictwie we Mszy Świętej.
Prezentacja zagadnienia
na podstawie podręczników
do nauki religii
dla szkoły podstawowej
Wydawnictwa Świętego Wojciecha

W nauczaniu Kościoła dotyczącym celebracji liturgicznych przypomiana jest prawda o potrzebie nieustannej troski o coraz bardziej świadome uczestnictwo wiernych w świętych obrzędach. Wyraźnie podkreślana jest konieczność formacji katechetycznej, bez której liturgia mogłaby być postrzegana jako zbiór magicznych czynności i działania naznaczone formalizmem. Bez wątpienia słusznie podkreśla się fakt, że celem katechezy, która przygotowuje i wychowuje do życia liturgicznego, jest właściwe sprawowanie przez wiernych kultu Bożego. W katechizmie Kościoła przypomniane zostało, że katecheza powinna pomagać w osiągnięciu komunii z Jezusem Chrystusem (por. KKK 426), ma

KS. PAWEŁ MACIASZEK – dr hab. teologii, wykładowca liturgiki w Wyższym Seminarium Duchownym Archidiecezji Częstochowskiej i w Wyższym Instytucie Teologicznym w Częstochowie, członek Częstochowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Teologicznego w Krakowie.

prowadzić do „celebracji Jego zbawczej obecności w sakramentach, szczególnie w Eucharystii” (DOK 85).

Świadczona przez katechizację pomoc w procesie pogłębiania wiary pozwala korzystającym z niej nie tylko cieszyć się coraz większym wtajemniczeniem w celebrowane w liturgii tajemnice zbawienia, lecz także doświadczać bezgranicznej i nieustającej miłości Boga. Przekaz Ewangelii ma prowadzić do tego, aby wierni coraz lepiej poznali naukę Zbawiciela i znaczenie Jego działania dla ich codziennego kroczenia drogą zbawienia, dokonującego się we wspólnocie Kościoła. Skoro liturgia jest «źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego» (por. KL 10), zrozumiałe staje się wymaganie Kościoła, aby w świętych obrzędach wierni uczestniczyli coraz bardziej świadomie. Są to bowiem czynności, przez które Chrystus jest stale obecny w swoim Kościele, urzeczywistniając wielkie dzieło obdarowywania człowieka coraz pełniejszym życiem (por. KL 7, 10)¹.

Tworząc i realizując program nauczania religii nie wolno zapominać o zawartym w dokumencie o katechizacji wskazaniu, że szczególne miejsce w przekazie katechetycznym przypada zagadnieniom dotyczącym chrztu jako pierwszego sakramentu chrześcijańskiego wtajemniczenia (por. DOK 66). Sakrament ten jest bramą, przez którą wejście umożliwia człowiekowi dostrzeganie obecności Chrystusa w Kościele i doświadczenie Jego zbawczego działania.

Podjęte zagadnienie – o znaczeniu tematyki chrztu w nauczaniu katechetycznym dla bardziej świadomego uczestnictwa we Mszy św. – zaprezentowane zostanie na podstawie programu katechizacji dla szkoły podstawowej Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski i na przykładzie podręczników do nauki religii Wydawnictwa

¹ R. CEGLAREK, *Udział katechety w przekazywaniu wiary w świetle Instrumentum Laboris XIII Zwyczajnego Zgromadzenia Ogólnego Synodu Biskupów*, „Roczniki Pastoralno-Katechetyczne”, 2013, t. 5 (60), s. 144-146; M. BORDA, *Biblijna koncepcja powołania w katechezie ponadgimnazjalnej i jej recepcja przez uczniów*, Kraków 2012, s. 318–320.

Świętego Wojciecha. W oparciu o to źródło, w którym zawarte jest nauczanie Kościoła, podjęta zostanie próba znalezienia odpowiedzi na pytania: w jakim stopniu katechetyczny przekaz dotyczący chrztu pomaga w świadomym uczestnictwie we Mszy św? W jaki sposób realizowane tematy o pierwszym z sakramentów świętych ukazują Boga, który – przez liturgię – oczekuje od ludzi współdziałania w dokonywanym przez siebie dziele zbawienia człowieka? Metoda analizowania treści dotyczących chrztu świętego, które wyznaczają przekaz katechetyczny dla uczniów szkół podstawowych (w aspekcie ich znaczenia dla coraz bardziej świadomego uczestnictwa w Eucharystii), pozwoli – zarówno przekazującym te treści, jak i przyjmującym je – na nieustanne kroczenie drogą wiary: odkrywanie jej tajemnic i kształtowanie wynikających z niej postaw. W ten sposób dokonuje się wprowadzanie wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego.

Przywołane dotychczas nauczanie Kościoła, które stanowi wstęp do podjętego zagadnienia, wyznacza cel tej prezentacji. Jest nim nieustanne poznawanie zależności zachodzącej między świętą liturgią a katechezą. Cel ten jest ważny i aktualny, ponieważ „życie sakramentalne ubożeje i bardzo szybko zostaje sprowadzone do zewnętrznego rytualizmu, jeśli nie jest oparte na pogłębionej znajomości znaczenia sakramentów, a sama katecheza, jeśli nie jest ożywiana życiem sakramentalnym, przybiera formę czystego intelektualizowania” (CT 23). Innymi słowy, „liturgia daje okazję do wyznawania wiary i przyczynia się do jej pogłębienia. Katecheza przygotowuje wiernych do pełnego i czynnego uczestnictwa w liturgii, pomagając zrozumieć jej istotę, obrzędy i symbole, a jednocześnie wypływa z liturgii, ponieważ dokonuje refleksji nad wspólnotowym przeżywaniem liturgii, zmierza do powiązania jej z życiem i ze wzrastaniem w wierze”².

² *Drugi Synod Diecezji Lubelskiej (1977–1985)*, w: http://diecezja.lublin.pl/prawo/synod_1985/katecheza_2.htm#2, (26.08.2015).

W dokumencie Komisji Wychowania Katolickiego Konferencji Episkopatu Polski przypomniane zostało nauczanie Kościoła dotyczące chrztu świętego; wyliczone w nim zostały między innymi następujące skutki tego sakramentu:

- wyzwala z grzechu;
- jest źródłem i początkiem nowego życia w Chrystusie, z którego wyrasta całe życie chrześcijańskie;
- wszczepia w Kościół i uzdalnia do pełnienia jego misji (por. KKK 1213; 1253)³.

Te trzy wskazane następstwa wyznaczyły strukturę niniejszej prezentacji. Warto w tym miejscu dopowiedzieć, że wymienione wyżej skutki są w procesie nauczania nie tylko uczniom wielokrotnie przypomniane, lecz także coraz dokładniej objaśniane⁴. W każdej z zapowiedzianych trzech części artykułu najpierw przedstawione zostaną treści dotyczące pierwszego sakramentu przekazywane uczniom na lekcjach religii w poszczególnych klasach, a następnie ukazane będzie, w jaki sposób mogą one prowadzić do coraz bardziej świadomego uczestnictwa we Mszy św.

³ Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *Wskazania Komisji Wychowania Katolickiego dotyczące katechezy rodziców i chrzestnych przed chrztem dziecka*, nr 2, <http://www.katecheza.episkopat.pl/index.php/menu/dokumenty-na-temat-wychowania-i-katechezy/80-wskazania-komisji-wychowania-katolickiego-dotyczace-katechezy-rodzicow-i-chrzestnych-przed-chrztem-dziecka>, (14.09.2015).

⁴ *Wierzę w Boga. Podręcznik do nauki religii dla piątej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2012, s. 25: w sakramencie chrztu Bóg „obmywa z grzechu pierworodnego, czyniąc dziećmi Bożymi, i wprowadza do wspólnoty Kościoła”; por. *Wierzę w Boga. Piąta klasa szkoły podstawowej. Podręcznik metodyczny*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2012, s. 48; *Wierzę w Boga. Karty pracy dla piątej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2013, s. 17.

1. Sakrament chrztu świętego wyzwala z grzechu

Uczniowie szkoły podstawowej poznają prawdę o grzechu pierwotnym, który polegał na tym, że ludzie nie potrafili słu-chać Boga, unieśli się pychą i okazali wobec Niego nieposłu-szeństwo. W ten sposób znaleźli się w niewoli szatana. Z tego grzechu, który jest «zerwaniem więzi z kochającym Ojcem»⁵, wyzwala chrzest. Sakrament ten wprowadza człowieka w mi-sterium Paschy Zbawiciela i – jej mocą – uwalnia go z niewoli zła (por. Ga 4, 6–7)⁶.

W programie katechizacji uczniów szkoły podstawo-wej znajdują się także tematy dotyczące przygotowania do Mszy św. i tworzących jej strukturę poszczególnych części⁷. Omawiając przygotowania do tych celebracji, uczniowie szu-kają odpowiedzi na pytanie, dlaczego powinni się przeżegnać wodą święconą, gdy wchodzi do kościoła. Dowiadują się oni, że woda święconą przypomina o chrzcie, w czasie którego człowiek zostaje włączony w ofiarę Pana Jezusa na krzyżu i obmyty z wszelkich grzechów, przede wszystkim z grzechu pierwotnego⁸. Poznając kolejne części Mszy św. katechizo-

⁵ Por. *Kochamy Pana Jezusa. Podręcznik do nauki religii dla drugiej kla-sy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2013, s. 43; *Kochamy Pana Jezusa. Druga klasa szkoły podstawowej. Podręcznik me-todyczny*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2012, s. 75; *Kochamy Pana Jezusa. Karty pracy dla drugiej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2013, s. 20.

⁶ Por. *Wierzę w Boga. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 47, por. *Wierzę w Boga. Piąta klasa ...*, dz. cyt., s. 86.

⁷ Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *Program nauczania religii rzymskokatolickiej w przedszkolach i szkołach*, Kraków 2010, s. 54–55.

⁸ Por. *Przyjmujemy Pana Jezusa. Podręcznik do nauki religii dla trzeciej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2014, s. 76.

wani omawiają obrzędy wstępne, między innymi akt pokuty. Dowiadują się, że jest to czas przypominania sobie grzechów, czyli takiego zachowania, którym obrazili Boga. Następnie zanoszone są do Niego prośby o przebaczenie i uświęcenie. Uczniowie klasy trzeciej znajdują w swoim podręczniku (w temacie „Przepraszamy Boga – akt pokuty”) ilustrację jednej z form takiego aktu, jaką jest aspersion⁹.

Wskazując zagadnienia dotyczące wyzwolenia z grzechu warto dopowiedzieć, że w programie nauczania religii znajdują się tematy poświęcone osobie św. Jana Chrzciciela. Ukazanie tej postaci jako wzywającej do nawrócenia pozwala katechizowanym poznać, na czym polega ten – ważny dla wszystkich chrześcijan – proces. Nawrócenie, jak zdefiniowane zostało w podręczniku, to „zawrócenie z niewłaściwej drogi”¹⁰.

Przywołane powyżej katechizmowe prawdy o wyzwoleniu z grzechu jako skutku chrztu świętego umożliwiają wskazanie związku pierwszego sakramentu z coraz bardziej świadomym uczestnictwem w Najświętszej Ofierze. Związek ten przedstawiony zostanie w odniesieniu do następujących praktyk uczestników świętej liturgii: przyznawanie się do grzechów i prośba o przebaczenie w akcie pokuty, przyjmowanie nieustannie obowiązującego chrześcijan wezwania do nawrócenia oraz używanie wody święconej.

Mszalny akt pokuty zawiera przyznanie się do popełnionych grzechów i uznanie potrzeby podejmowania ustawicznej pokuty. Chodzi tu o zmierzenie się z prawdą o własnej grzeszności, o przyjęcie postawy uznania siebie za grzesznika. Zrozumiałe staje się wówczas błaganie całego zgromadzenia o miłosierdzie i przebaczenie. Wszyscy tworzący wspólnotę zgromadzenia liturgicznego modlą się również za siebie nawzajem, prosząc o odpuszczenie grzechów. Tu przypomina

⁹ Por. *Przyjmujemy Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 81.

¹⁰ *Kochamy Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 59.

się obietnica Chrystusa: „Jeśli dwaj z was na ziemi zgodnie o coś prosić będą, to wszystkiego użyczy im mój Ojciec, który jest w niebie” (Mt 18, 19). Wyjaśniając uczniom istotę i znaczenie aktu pokuty jako momentu pojednania z Bogiem i z ludźmi, warto nawiązać do tematu chrztu jako sakramentu, w którym nastąpiło pojednanie z Bogiem przez odpuszczenie grzechów. Należy tu podkreślić, że zarówno „chrzcielne obmycie «na odpuszczenie grzechów», jak i pokutny «mozolny chrzest we łzach» podczas sakramentu pojednania – mają swe centrum i źródło w Eucharystii, uobecniającej śmierć Pana i Jego zmartwychwstanie. (...) Msza św. bowiem jako ofiara Kościoła «jest tą samą ofiarą, przez którą Bóg zechciał pojednać nas ze sobą» (por. III Modl. euch.)”¹¹. Stąd też wyjątkowe znaczenie dla właściwego sprawowania Mszy św. ma poznanie Eucharystii jako sakramentu, w którym – jak nauczał św. Jan Paweł II – każdy z nas, jako uczestnik tajemnicy odkupienia, ma dostęp do owoców pojednania z Bogiem. Pojednania tego dokonał, i nieustannie dokonuje przez posługę Kościoła, Jezus Chrystus (por. RH 20). Zatem wspólnota wiernych może prosić o przebaczenie grzechów i cieszyć się ich odpuszczeniem dzięki zbawczym dziełom Chrystusa.

Konieczne wydaje się przeto zwrócenie uwagi na istniejący związek ofiary Zbawiciela z oczyszczeniem człowieka z grzechów. Ponadto w przekazie katechetycznym dotyczącym chrztu, skierowanym do najmłodszych chrześcijan, należy zaakcentować następującą zależność: radości sprawowania Eucharystii można doświadczyć jedynie dzięki przyjętemu wcześniej pierwszemu sakramentowi; chrzest bowiem zanurza w męce Pańskiej.

Wyzwolenie z grzechu przez chrzest wiąże się z koniecznością nieustannego nawracania się. Pomocą w przekazie tej prawdy jest przedstawianie uczniom osoby św. Jana Chrzciela

¹¹ B. MOKRZYCKI, *Droga chrześcijańskiego wtajemniczenia*, Warszawa 1983, s. 611.

jako proroka wzywającego do nawrócenia, co także powinno prowadzić katechizowanych do coraz dokładniejszego dostrzegania związku między nawróceniem a Eucharystią. Pan Jezus swoje nauczanie rozpoczął od wezwania: „Nawracajcie się” (Mk 1, 15), a Najświętsza Ofiara utwierdza to wskazanie w ludzkich duszach. „Eucharystia i pokuta – tłumaczył Papież Polak – stają się w ten sposób jakby dwoistym, a zarazem głęboko spójnym wymiarem autentycznego życia w duchu Ewangelii, życia prawdziwie chrześcijańskiego” (RH 20). Bez podejmowania wysiłku stałego nawrócenia samo uczestniczenie we Mszy św. zostałyby pozbawione swej pełnej skuteczności zbawczej. Trzeba zatem na lekcjach religii jak najczęściej powracać do powyższych treści. Taka praktyka skutkować będzie przede wszystkim coraz bardziej świadomym uczestnictwem katechizowanych w świętych celebracjach. Co więcej, nie tylko ożywiać będzie u dzieci pragnienie nawracania się, lecz także sprawi, że trud «zawracania z niewłaściwej drogi» podejmować będą z coraz większą radością. Wspólnotowe wołanie w mszalnym akcie pokuty: „Przeto błagam (...) was, bracia i siostry, o modlitwę za mnie do Pana Boga naszego” pozwoli katechizowanym rozpoznać w Kościele wspólnotę ludu odznaczającego się w świecie realizacją chrzcielnego wezwania do porzucenia drogi grzechu i podążaniem eucharystyczną drogą świętości, w duchu wzajemnej pomocy i odpowiedzialności za siebie nawzajem.

W tym miejscu, powracając bezpośrednio do podjętego tematu o znaczeniu znajomości sakramentu chrztu dla właściwego sprawowania Mszy św., można wypowiedzieć następujące wskazanie: podczas realizacji tematów, w których jest mowa o wyzwoleniu z grzechu przez chrzest (gdzie wykorzystuje się takie przykłady jak korzystanie z wody święconej w kropielnicy czy akt pokuty w formie aspersioni), trzeba przypominać dokonane w pierwszym sakramencie wyrzeczenie się szatana

i zerwanie z grzechem. Zerwanie to – jak zaznaczone zostało w obrzędzie chrztu – urzeczywistnia się przez trud «zachowania Bożego życia od skażenia grzechem i umożliwianie jego ustawicznego rozwoju». Trzeba jeszcze dopowiedzieć, że o aspersji mówi się, iż wyraża ona „nasze pragnienie powrotu do łaski chrztu i pozwala w niej na nowo uczestniczyć”¹². Czynności te – sprawiające czystość serca – ożywiają w człowieku pragnienie przyjęcia Pokarmu eucharystycznego. Oczyszczone z grzechu ludzkie serce potrzebuje obecności Chrystusa; każdy z ochrzczonych został włączony w uobecniające się w Eucharystii misterium Jego śmierci i zmartwychwstania¹³, budzącej pragnienie miłości coraz doskonalszego zjednoczenia.

2. Sakrament chrztu świętego umożliwia nowe życie w Chrystusie

W programie nauczania religii w szkole podstawowej podane zostało wskazanie, że uczniowie mają coraz dokładniej poznawać prawdę o nowym życiu, jakie otrzymuje się w sakramencie chrztu świętego. W klasie pierwszej spotykają się z pytaniem: „gdzie spotykamy zmartwychwstałego Jezusa?”¹⁴. Droga poszukiwania odpowiedzi prowadzi do sakramentów świętych, do chrztu.

W następnej klasie, podczas realizowania tematu „Pragniemy, by Chrystus królował”, katechizowani dowiadują się, że ludzie od momentu chrztu należą do królestwa Pana

¹² M. NOWAK, *Bogactwo Mszy świętej*, Częstochowa 1997, s. 148.

¹³ Por. Z. KIERNIKOWSKI, *Bliżej liturgii czyli o czym każdy wierzący wiedzieć powinien*, Legnica – Wrocław 2015, s. 47.

¹⁴ *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Podręcznik do nauki religii dla pierwszej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2012, s. 96; por. *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Pierwsza klasa szkoły podstawowej. Podręcznik metodyczny*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2011, s. 142–143.

Jezusa. Stąd też każdy z nich powinien tak żyć, aby Chrystus królował w jego życiu. Dzieje się tak wówczas, gdy chrześcijanie na co dzień czynią dobro¹⁵.

Uczniowie klasy drugiej poznają też prawdę, że dar łaski Bożej musi być pielęgnowany przez takie praktyki jak: codzienna modlitwa, udział w niedzielnej Mszy św. i miłowanie bliźniego¹⁶. Prawda o konieczności angażowania się w działania rozwijające życie duchowe przypomina jest im – w odniesieniu do daru wiary – w klasie piątej: podczas pierwszego sakramentu Wszechmogący obdarza łaską wiary i „naszym pilnym zadaniem jest pomnażanie tego daru”¹⁷.

Uczniom klasy trzeciej, podczas lekcji na temat przygotowania do Mszy św., przekazywana jest wiedza o tym, jakie znaczenie dla wiernych posiada praktyka przeżegnania się wodą święconą podczas wchodzenia do kościoła¹⁸. Przez tę czynność każdy z nich ma coraz bardziej uświadamiać sobie fakt, że chrześcijaninem, dzieckiem Boga, stał się przez chrzest święty¹⁹.

W tej samej klasie, kiedy na lekcjach religii mowa jest o niezliczonych darach Jezusa, katechizowani dowiadują się, że Komunia św. podtrzymuje, pogłębia i odnawia życie otrzymane na chrzcie²⁰. Z kolei na jednym z następnych zajęć, podczas poznawania charakterystycznych dla Jezusa czynności błogosławienia, uczniowie dowiadują się, że błogosławieństwo „wyraża

¹⁵ Por. *Kochamy Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 54–55.

¹⁶ Por. tamże, s. 9.

¹⁷ *Wierzę w Boga. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 133.

¹⁸ Por. *Przyjmujemy Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 76; *Przyjmujemy Pana Jezusa. Trzecia klasa szkoły podstawowej. Podręcznik metodyczny*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2013, s. 135; *Przyjmujemy Pana Jezusa. Karty pracy dla trzeciej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2014, s. 40.

¹⁹ M. ZACHARA, *Msza święta. Liturgiczne ABC*, Warszawa 2006, s. 77: „Ryt wody święconej przypomina nam chrzest, dzięki któremu «nazywamy się dziećmi Bożymi i rzeczywiście nimi jesteśmy» (por. 1J 3, 1)”.

²⁰ Por. tamże, s. 120–121.

zyczenie dobra i szczęścia” oraz „uświęca ważne wydarzenia życia rodzinnego”. W świetle tych skutków poznają błogosławieństwo otrzymywane podczas sakramentu chrztu świętego²¹.

W programie klasy czwartej znajdują się tematy poświęcone zagadnieniu wiary. Uczniowie nie tylko poznają wówczas odpowiedź na pytanie: „czym jest wiara?”, lecz także dowiadują się, że prowadzi ona do zbawienia: „Kto uwierzy i przyjmie chrzest, będzie zbawiony” (Mk 16, 16). Uzupełnieniem informacji w tym temacie jest zrozumienie konieczności wyznawania wiary: „Łaska wiary, którą otrzymujemy na chrzcie świętym, powinna w nas wzrastać. Pomaga nam w tym słuchanie nauki Chrystusa, który mówi do nas poprzez Pismo Święte”²².

Tematy prowadzące do dokładniejszego poznania chrztu świętego znajdują się także w programie klasy piątej. Katechizowani uczą się o tym sakramencie w następujący sposób:

- poznają jego konsekwencje, jakimi są odważne przejęcie odpowiedzialności za wiarę i śmiałe podążanie ku szczęściu²³;
- dowiadują się, że gorliwe i wierne wypełnianie wynikających z niego zadań stanowi podstawowy warunek głoszenia Ewangelii i wypełniania misji zleconej przez Chrystusa Kościołowi (por. KKK 2044)²⁴;
- odkrywają, że od chwili przyjęcia chrztu są misjonarzami²⁵;
- uświadamiają sobie, że przyjmując go zawarli z Bogiem przymierze, które uroczyście odnawia się podczas liturgii paschalnej²⁶;

²¹ Por. tamże, s. 124–125.

²² *Jestem chrześcijaninem. Podręcznik do nauki religii dla czwartej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2011, s. 62; *Jestem chrześcijaninem. Czwarta klasa szkoły podstawowej. Podręcznik metodyczny*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2011, s. 83–84.

²³ Por. *Wierzę w Boga. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 31; *Wierzę w Boga. Piąta klasa ...*, dz. cyt., s. 56.

²⁴ Por. *Wierzę w Boga. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 123.

²⁵ Por. tamże, s. 148.

²⁶ Por. tamże, s. 140.

– przekonują się, że dzięki niemu posiadają nowe życie (KKK 654)²⁷.

Prawda o posiadanym przez ochrzczonych nowym życiu przypomina jest również w ostatniej klasie szkoły podstawowej. Podczas realizacji tematu „W chrzcie świętym otrzymujemy nowe życie” szóstoklasiści rozpoznają w pierwszym sakramencie «skarb otrzymany od Boga», «radość przyjaźni z Chrystusem», «możliwość przyjęcia łaski Bożej w następnych sakramentach», «zdolność postępowania jak dzieci światłości, czyli trwanie w łasce i wyjście na spotkanie z Panem w niebie», «posiadanie coraz liczniejszych sposobności osobistego rozwijania i wyznawania wiary»²⁸. Przy prezentowaniu kolejnych zagadnień związanych z chrztem świętym katecheta wyjaśnia szóstoklasistom wartości wynikające z przyjęcia tego sakramentu i wypływającą z niego odpowiedzialność; tłumaczy, czym jest godność dzieci Bożych²⁹, wskazuje na konsekwencje powiedzianego w przymierzu z Bogiem «tak»³⁰, ukazuje powinność realizowania zleconych przez Boga zadań (dzięki otrzymanym od Niego darom)³¹.

Wskazane zagadnienia dotyczące możliwości rozpoczęcia nowego życia w Chrystusie – które pojawiły się dzięki przyjęciu pierwszego z sakramentów – pozwalają na znalezienie odpowiedzi na pytanie, jaki wpływ na nową egzystencję człowieka mają celebracje Mszy św. Poszukiwania te posiadają istotne znaczenie; działania sakramentalne bowiem „ubogacają naturalną osobę człowieka (*plus esse*). To działanie jest tak wysoce ubogacające, że wręcz trzeba mówić o nowym na-

²⁷ Por. tamże, s. 141.

²⁸ Por. *Wierzę w Kościół. Podręcznik do nauki religii dla szóstej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2014, s. 42–44; *Wierzę w Kościół. Szósta klasa szkoły podstawowej. Podręcznik metodyczny*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2013, s. 84–85.

²⁹ Por. *Wierzę w Kościół. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 37.

³⁰ Por. tamże, s. 43.

³¹ Por. tamże, s. 69.

rodzeniu, nowym bycie. Nie ma w konsekwencji dwóch osób w człowieku, po chrzcie osoba jest ontycznie ta sama, ale nie taka sama³². Została wyjątkowo hojnie obdarowana przez Wszechmogącego Boga, a dary te rozpoznaje się i pomnaża przez udział w sprawowaniu Najświętszej Ofiary.

Nowe życie w Chrystusie otrzymane w chrzcie świętym realizuje się w miłości bliźniego. Szkołą «czynnej miłości bliźniego» – jak naucza Jan Paweł II – jest Eucharystia³³. Ona do tej miłości wychowuje. Czyni to przez ukazywanie wartości człowieka w oczach Ojca niebieskiego; On ofiarował swojego Jednorodzonego Syna, aby odkupił wszystkich ludzi. Co więcej, każdemu z nich Chrystus daje siebie samego pod Postaciami eucharystycznymi. Zatem przyjęcie daru życia Bożego polega m.in. na szacunku i otwarciu się na potrzeby biednych; miłość jest szukaniem tego, co potrzebne bliźniemu. „Dar łaski chrzcielnej – jak tłumaczy abp Stanisław Nowak – ma zawsze jako zadanie miłość społeczną i ciągle czyni miłości bliźniego. (...) kto przyjął chrzest, winien «chrzcić», to znaczy apostołować, dawać świadectwo o Chrystusie³⁴. Jako potwierdzenie konieczności podejmowania tego zobowiązania hierarcha podaje biblijną scenę udzielania pierwszego sakramentu tłumom przez św. Piotra w dzień Pięćdziesiąticy (por. Dz 2, 36). Wyrażeniem gotowości obdarowywania bliźnich Chrystusową miłością jest przekazywany w czasie liturgii znak pokoju. Gromadzący się na wspólnej modlitwie nie stanowią zbioru przypadkowych osób, ale są wspólnotą Kościoła – Mistycznym Ciałem Jezusa Chrystusa. Nauczyciel z Nazaretu, który wyraźnie uczył, że znakiem rozpoznawczym tych, którzy

³² B. NADOLSKI, *Eucharystia. Jej miejsce i rola w życiu chrześcijanina*, Kraków 2006, s. 61.

³³ *Eucharystia w nauczaniu Jana Pawła II. Antologia wypowiedzi*, red. J. Żukowicz, Kraków 1987, s. 90.

³⁴ S. NOWAK, *Chrzest święty jako nowe życie z Chrystusem*, „Dobry Pasterz”, 40 (2015), s. 154–155.

należą do Niego – Jego wspólnoty – będzie wzajemna miłość, mówił: „Po tym wszyscy poznają, żeście uczniami moimi, jeśli będziecie się wzajemnie miłowali” (J 13, 35). Realizacja nowego przykazania (por. J 13, 34), do której zobowiązuje chrzest, jest sposobem nowego życia w Chrystusie i niezmiennym znakiem zarówno określającym tożsamość Jego uczniów, jak i umożliwiającym ich rozpoznanie w świecie.

Obok czynionego dla bliźniego dobra Papież Polak wymienia także – jako czynności właściwe ochrzczoneму – codzienną modlitwę i niedzielną Eucharystię. Dla każdego ochrzczonego wszystkie te praktyki jawią się jako zadanie, zobowiązujące do systematycznego angażowania się w rozwój swojego życia duchowego³⁵. Zaniechanie tych czynności doprowadza do zagubienia chrzcielnego daru – łaski wiary. W przekazie katechetycznym należy zatem podkreślić, że przyjęcie pierwszego sakramentu nierozzerwalnie związane jest z powinnością systematycznego uczestniczenia w Mszach św.

Praktyką, która przypomina o wynikających z pierwszego sakramentu zobowiązaniach, jest żegnanie się wodą święconą, która znajduje się w kropielnicach. Jest to woda specjalnie pobłogosławiona przez kapłana dla nadania jej mocy Bożej – oczyszczającej. Czyniony nią znak krzyża świętego, przypominający o byciu dzieckiem Boga, wyzwała pragnienie okazania Mu radości i wdzięczności. W tym miejscu trzeba wyraźnie zaakcentować fakt, że Msza św. jest składanym Bogu dziękczynieniem. Należy zatem uczestniczyć w niej w postawie odznaczającej się zachwytem, kontemplacją, adoracją, zapomnieniem o sobie, zatrzymaniem się nad wspaniałymi Bożymi czynami. Z pewnością uzasadnione staje się teraz wskazanie, aby realizując katechezę o praktyce użycia wody święconej – prowadzącej do dziękczynienia za dar dziecięstwa Bożego – wyraźnie powiedzieć uczniom o najpiękniejszym

³⁵ Por. *Eucharystia w nauczaniu ...*, dz. cyt., s. 132.

dziękczynieniu, jakim jest udział w Eucharystii. Co więcej, do tego wskazania, które ukazywać będzie katechizowanym potrzebę uczestnictwa w niedzielnej Mszy św. systematycznie i z duchowym zaangażowaniem, katecheta powracać powinien przy każdej przekazywanej treści dotyczącej składania Bogu dziękczynienia. W uzasadnieniu takiej praktyki można choćby odwołać się do wymienionych powyżej tematów z programu klasy piątej, pogłębiających poznanie sakramentu chrztu i motywów dziękczynienia w mszalnych prefacjach:

- na ochrzczonych spoczywa odpowiedzialność za wiarę i podążanie ku szczęściu // Bóg ofiaruje nam czas łaski, aby wyrwać z egoizmów (druga prefacja na Wielki Post);
- wypełnianie obowiązków chrzcielnych to sposób głoszenia Ewangelii // Chrystus otwiera wiernym podwoje królestwa niebieskiego (druga prefacja wielkanocna);
- ochrzczeni są misjonarzami // Chrystus pragnie zbłąkaną ludzkość doprowadzić do nieba (druga prefacja na Boże Narodzenie);
- chrzest to zawarcie z Bogiem przymierza, które odnawia się w liturgii paschalnej // Ojciec niebieski zawarł z nami przymierze, w swoim Synu obdarował życiem (prefacja I Modlitwy Eucharystycznej o tajemnicy pojednania)³⁶.

W tym miejscu konieczne wydaje się wskazanie właściwego sposobu przeżywania Modlitwy Pańskiej. Zwracanie się do Boga «Ojcze» pozwala na wciąż nowe odkrywanie tajemnic bycia Jego umiłowanym dzieckiem³⁷. Polega ono na doświadczeniu tego, że Bóg kocha zawsze i bezgranicznie. Taka jest rzeczywistość chrztu, którą przeżyć można m.in. podczas Mszy św. Kierowane do Ojca z dziecięcą ufnością wołanie uświadamia chrześcijanom ich trwałą przynależność do Wszechmogącego.

³⁶ Por. B. NADOLSKI, *Ukochać Mszę świętą*, Warszawa 1987, s. 94–95.

³⁷ Por. *Obrzędy Komunii*, w: *Mszal Rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 1986, s. 368*: „Bóg nas tak umiłował, że nam swojego Syna jako Zbawiciela”.

Zakończenie tej części prezentacji – o nowym życiu w Zbawicielu, które otrzymuje się w pierwszym sakramencie i realizuje przez udział w Eucharystii – może stanowić tłumaczenie bp. Wacława Świerzawskiego: „chrześcijanie powinni sobie często przypominać własny chrzest. Czynimy to w liturgii Wielkiej Soboty, wyznając uroczyście naszą wiarę w Jezusa Chrystusa i odnawiając przyrzeczenia chrzcielne, a także przypominamy go sobie w czasie niedzielnej Mszy świętej, kiedy zostajemy pokropieni wodą święconą, również wtedy, gdy żegnamy się nią, wchodząc do kościoła”³⁸.

3. Sakrament chrztu świętego wprowadza do wspólnoty Kościoła

W programie katechizacji uczniów szkoły podstawowej wielokrotnie wymieniane są tematy dotyczące chrztu jako sakramentu wprowadzającego do wspólnoty Kościoła. Już w pierwszej klasie uczniowie dowiadują się, że ochrzczeni należą do tej wspólnoty i tworzą jedną wielką rodzinę Bożą. Ojciec, który jest w niebie, nie tylko kocha swoje dzieci, lecz także zsyła im swoje dary – łaski³⁹. W swoim podręczniku do nauki religii pierwszoklasiści znajdują ilustracje przedmiotów związanych z udzielaniem pierwszego sakramentu: chrzcielnicę, paschał, białą szatę, świecę⁴⁰. Ponadto na jednym z obrazków pokazano dziecko maczające palce w wodzie święconej w kropielnicy znajdującej się przy wejściu do kościoła⁴¹.

³⁸ W. ŚWIERZAWSKI, *Idźcie i nauczajcie udzielając chrztu. Sakrament chrztu*, Wrocław 1984², s. 137.

³⁹ Por. *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 22–23, 38; *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Pierwsza klasa ...*, dz. cyt., s. 42; *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Karty pracy dla pierwszej klasy szkoły podstawowej*, red. J. Szpet, D. Jackowiak, Poznań 2012, s. 12.

⁴⁰ Por. *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 39; *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Pierwsza klasa ...*, dz. cyt., s. 46.

⁴¹ Por. *Jesteśmy w rodzinie Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 20; *Je-*

Prawda o tym, że każdy z ochrzczonych jest dzieckiem wszechmogącego Ojca, przypominana jest uczniom w kolejnej klasie; podczas chrztu zostawia On w duszy człowieka niewidzialny znak, który uświadamia mu: „jesteś dzieckiem Boga”⁴². Fakt ten stanowi dla wiernych zapewnienie, że Wszechmogący kocha ich i nieustannie pomaga. Wymienione dary – dziecięctwo Boże, umiłowanie przez Ojca niebieskiego i Jego nieustanna pomoc – sprawiają ochrzczoneму wielką radość; wskazują one na przynależność do królestwa Pana Jezusa. Co więcej, ta bezgraniczna łaskawość Ojca pomaga w przyjęciu i wypełnianiu przykazań (bez względu na wielkość podejmowanego trudu czynienia dobra), tłumaczy konieczność poznania i wypełniania Chrystusowego polecenia: „Idźcie więc i nauczajcie wszystkie narody, udzielając im chrztu w imię Ojca i Syna, i Ducha Świętego” (Mt 28, 19)⁴³.

Dzieci klasy trzeciej, które przygotowują się do przyjęcia po raz pierwszy Komunii św., dowiadują się, że uczestnictwo we Mszy św. pozwala nie tylko coraz dokładniej uświadamiać sobie przynależność do wspólnoty Kościoła, lecz także mocniej przeżywać więź łączącą każdego ochrzczonego z Jezusem i bliźnimi⁴⁴.

Uczniowie klasy szóstej – według podstawy programowej Komisji Wychowania Katolickiego – odkrywają świat wartości wynikających z przyjęcia chrztu i przynależności do Kościoła⁴⁵. Zgłębiają wiedzę składającą się z następujących zagadnień:

- w sakramencie chrztu otrzymuje się Ducha Świętego, który zarówno obdarza nowym życiem w Bogu, jak i czyni

steśmy w rodzinie Pana Jezusa. *Pierwsza klasa ...*, dz. cyt., s. 36.

⁴² *Kochamy Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 8; *Kochamy Pana Jezusa. Druga klasa ...*, dz. cyt., s. 13.

⁴³ Por. *Kochamy Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 107.

⁴⁴ Por. *Przyjmujemy Pana Jezusa. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 13; *Przyjmujemy Pana Jezusa. Trzecia klasa ...*, dz. cyt., s. 18.

⁴⁵ Por. KOMISJA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO KONFERENCJI EPISKOPATU POLSKI, *Program nauczania religii ...*, dz. cyt., s. 96.

- z wierzących wspólnotę dzieci Bożych – wspólnotę Kościoła (por. 1 Kor 12, 13)⁴⁶;
- wszyscy ochrzczeni tworzą Ciało Chrystusa (por. 1 Kor 12, 12–13. 26–27)⁴⁷;
 - niedziela jest pamiątką zbawienia (uczniowie przypominają sobie, że „chrześcijanie w pierwszych wiekach bardzo dobrze rozumieli, że nie ma niedzieli bez wspólnej Eucharystii”)⁴⁸;
 - podejmowane przez chrześcijan dzieła misyjne – wśród których szczególne miejsce zajmuje udzielanie sakramentu chrztu świętego – służą budowaniu wspólnoty Kościoła⁴⁹;
 - przyjęcie pierwszego sakramentu zobowiązuje do troski (w możliwy dla siebie sposób) o rozkrzewianie Ewangelii⁵⁰;
 - sposób życia pierwszych chrześcijan (stanowiący wzór dla wszystkich wierzących) określa biblijny opis: żyli w zgodzie, pomagali sobie wzajemnie, modlili się razem w świątyni i wielbili Boga (por. Dz 2, 42–47)⁵¹.

W nawiązaniu do wymienionych powyżej tematów – dotyczących chrztu jako sakramentu wprowadzającego do wspólnoty Ludu Bożego – warto wskazać ich znaczenie dla właściwego uczestniczenia w sprawowaniu Mszy św.

Z pewnością pomocne w celebracji Eucharystii okaże się poznanie treści zawartych w znaku krzyża, który wierni kreślą na sobie wodą święconą. Czynność ta nie tylko przypomina przyjęty chrzest, lecz także pozwala uświadomić sobie wynikającą z pierwszego sakramentu przynależność do wspólnoty Kościoła. Jest to więc moment zarówno przypominania sobie

⁴⁶ Por. *Wierzę w Kościół. Podręcznik ...*, dz. cyt., s. 10–11.

⁴⁷ Por. tamże, s. 164.

⁴⁸ Tamże, s. 15.

⁴⁹ Por. tamże, s. 85.

⁵⁰ Por. tamże, s. 99.

⁵¹ Por. tamże, s. 134.

o własnej tożsamości, jak i ożywiania pragnienia życia nią na co dzień; ochrzczeni tworzą wspólnotę uczniów Chrystusa, do której przynależność zobowiązuje do wykonania zleconych przez Niego zadań (por. Łk 6, 27–38). Wspólnotowe przeżywanie Eucharystii pokazuje zgromadzonym na niej jakie zadania mają podejmować. Wracają do swoich domów, do ludzi i obowiązków, wyraźnie widząc sens życia według nauki Chrystusa. Włączeni kiedyś przez chrzest święty w paschalne misterium Chrystusa (symbolizowane przez krzyż), mogą uczestniczyć w nim przez udział w Eucharystii. Co więcej, czerpiąc z niej duchową siłę i poznając wolę Boga, mogą na co dzień realizować Chrystusowe wskazanie: „Jeśli kto chce pójść za Mną, niech się zaprze samego siebie, niech weźmie krzyż swój i niech Mnie naśladowuje” (Mt 16, 24)⁵². Wypełnienie tego zadania polega na trwaniu w łasce uświęcającej, czyli zerwaniu z laicyzmem, w „którym wszystko na zewnątrz wydaje się katolickie, natomiast w umysłach i sercach jest bezbożne lub pogańskie. Siła Kościoła zależy od siły duchowej jego wiernych”⁵³.

Każdorazowe przyjęcie prawdy o trwaniu we wspólnocie Kościoła nie tylko wyzwala z samotności, lecz także rodzi potrzebę spotkania z Chrystusem i bliźnimi. Gromadząc się na tej wspólnotowej modlitwie ochrzczeni mogą zawsze odczuć swoją przynależność do Ludu Bożego i, co istotne, wymieniać się z innymi doświadczeniem miłości. Eucharystia zaspokaja obecną w chrześcijaństwie potrzebę przynależności do wspólnoty i angażowania się w jej życie. „Wymiar wspólnotowy – przypomina papież Franciszek – jest nie jakimś «dodatkiem» czy «otoczką», ale integralną częścią życia chrześcijańskiego, świadectwa i ewangelizacji”⁵⁴. Potwierdzeniem tych prawd jest

⁵² Por. B. MOKRZYCKI, *Droga chrześcijańskiego...*, dz. cyt., s. 592–593.

⁵³ S. KEPA, *Chrzest święty – sakrament nie tylko dzieciństwa*, Częstochowa 2008, s. 116–117.

⁵⁴ Cyt. za: KAI/kn, *Chrzest włącza nas w Ciało Chrystusa*, <http://www>.

na przykład fakt, że kierowane do zgromadzenia liturgicznego słowo Boże „jest nastawione na ciągle działanie i przekształcanie człowieka oraz świata. Jest samo w sobie (niby ziarno – por. Łk 8, 11; Mk 4, 26 i nn.) słowem skutecznym, mocnym, dynamicznym: oczyszcza i uświęca; zbliża do Boga i z Nim jednoczy (por. Iz 55, 10–11; Hbr 4, 12). Może ono decydująco wpływać na zmianę biegu życia, na prostowanie «dróg i ścieżek» ludzkich”⁵⁵. Wejście do wspólnoty Kościoła oznacza podjęcie przez człowieka zadań wymagających gorliwego zaangażowania się w dzieło zadawania śmierci grzechowi i urzeczywistniania prawdziwego życia w Bogu (por. Rz 6, 12 i nn.). W ten sposób doświadczą się faktu przynależności do tej wspólnoty, a zarazem przeżywa prawdę o jej świętości.

Przekazywane na katechezie treści o budowaniu wspólnoty Kościoła, powinności rozkrzewiania Ewangelii, codziennym życiu według nauki Chrystusa – Nauczyciela z Nazaretu, „zaczynają żyć” w umysłach i sercach uczniów podczas Eucharystii. Słyszac Boże polecenia łączą je z konsekwencjami przyjętego pierwszego sakramentu. Przystępują do realizacji tych zadań motywowani faktem, że słowo, jakie Bóg kieruje do człowieka, nie służy do polemiki czy dysputy, ale do wykonania (por. Pwt 11, 18; Jk 1, 22–27; 1 Kor 15, 1). Zbawcza i uświęcająca moc – ukryta w słowie Bożym – zaczyna bowiem działać oraz ujawniać się dopiero w praktyce życia. Można doświadczyć jej przez przeżywanie zmiany sposobu myślenia z ludzkiego i egoistycznego na zgodny z wolą Stwórcy względem stworzeń.

Chrzest – jako włączenie w Mistyczne Ciało Chrystusa – pozostaje w ścisłej relacji do Wieczerzy Pańskiej, w której uwielbiony Chrystus poprzez Ducha Świętego urzeczywistnia w zbawczych darach swoje Ciało (Kościół); ciągle na nowo

deon.pl/religia/serwis–papieski/aktualnosci–papieskie/art,1396,chrzest-wlacza–nas–w–ciało–chrystusa.html (17.09.2015).

⁵⁵ B. MOKRZYCKI, *Droga chrześcijańskiego ...*, dz. cyt., s. 572–573.

podtrzymuje je i pomaga mu wzrastać. Człowiek ochrzczony dołącza do Ludu Bożego, stając się faktycznie częścią tej wspólnoty, z którą sam Chrystus trwa widzialnie i obiektywnie w dokonującej się historii zbawienia. Pierwszy sakrament to „węzeł jedności trwający między wszystkimi przezeń odrodzonymi. Wszelako chrzest jest jedynie pierwszym zaczątkiem, jako że całkowicie zmierza do osiągnięcia pełni życia w Chrystusie. Zatem chrzest ma prowadzić do pełnego wyznania wiary, do całkowitego wcielenia w zgodną z wolą Chrystusa instytucję zbawienia, wreszcie do pełnego wszczęcia w eucharystyczną wspólnotę” (DE 22).

4. Zakończenie

W podsumowaniu powyższych rozważań warto przywołać nauczanie zawarte w dokumencie o Mszach św., w których biorą udział dzieci (podpisanym przez Pawła VI): „Jakkolwiek liturgia sama przez się wywiera zawsze swój kształujący wpływ również na dzieci, katecheza o Mszy św. zajmuje ważne miejsce w ramach nauczania katechetycznego, szkolnego i parafialnego, ponieważ doprowadza do czynnego, świadomego i autentycznego uczestnictwa we Mszy świętej” (DMDz 12). Trzeba zatem powiedzieć, że ukazywanie związku katechetycznych tematów dotyczących sakramentu chrztu z Eucharystią ma szczególne znaczenie dla religijnego wychowania dzieci. Dzięki takiej praktyce mogą one coraz bardziej rozwijać przyjaźń z Chrystusem i czerpać owoce Jego zbawczych tajemnic. W ten sposób nie tylko dokładniej poznają otrzymane od Boga dary, lecz także dzięki nim przemieniają swoje życie. W przedstawionych powyżej skutkach pierwszego sakramentu i ich znaczeniu dla właściwego uczestnictwa w celebracjach Mszy św. przybliżone zostały następujące prawdy:

-
- przebaczenie grzechów – dokonujące się przez sakramentalne obmycie – pozwala człowiekowi tworzyć wspólnotę Kościoła – ludu, który drogą Eucharystii dąży do chrześcijańskiej doskonałości (por. Ef 5, 25–27);
 - ochrzczeni powinni uważać się za umarłych dla grzechu i żyjących w Chrystusie Jezusie (por. Rz 6, 11). W pojednaniu dokonany przez Zbawiciela wszyscy oni stali się nowym stworzeniem: otrzymali w Nim nowe życie, cieszą się – otrzymanym po oczyszczeniu z dawnych grzechów – zjednoczeniem z Najświętszą Trójcą, obdarowani zostali dostępem do nieprzemijającego królestwa Ojca niebieskiego (por. 2 P 9, 11);
 - ochrzczeni, jako wcieleni w Chrystusa, są powołani do tworzenia jednego ludu Bożego, wspólnoty charakteryzującej się jednością życia i posłuszeństwem Jemu;
 - mocą pierwszego sakramentu współdziałają w ofiarowaniu Eucharystii, czerpią łaskę Bożą z sakramentów świętych oraz oddziałują na bliźnich świętością swego życia i czynną miłością (por. KK 10).

Zaprezentowane powyżej treści motywują do wypowiedzenia skierowanego do katechetów wskazania: w realizacji każdego z tematów szkolnego programu nauczania religii, a zwłaszcza dotyczącego chrztu świętego, nie powinno zabraknąć wyraźnego odniesienia do Mszy św. W ten sposób te liturgiczne celebracje będą przez uczniów nie tylko lepiej rozumiane, lecz także stanowić będą dla nich źródło i szczyt ich chrześcijańskiego życia.